

Crkva između pravednog uređenja države i organiziranog karitativnog djelovanja

fra Valentino Radaš

Od samih početaka u Crkvi je bila istaknuta karitativna dimenzija. Već tada to djelovanje prepoznajemo kao jedno od bitnih elemenata Crkve: „Svi koji prigrliše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko. Sva bi imanja i dobra prodali i porazdijelili svima kako bi tko trebao.“ (Dj 2,44-45). Kako je Crkva postupno rasla, nije bilo moguće nastaviti tako radikalan način karitativnog djelovanja. No ipak je ostao temelj: „U zajednici vjernika ne smije biti takva siromaštva koje bilo komu uskraćuje dobra potrebna za dostojanstven život.“¹ Crkva je, dakle, nastavila karitativno djelovati izlazeći ususret čovjeku u konkretnoj potrebi. Takvo služenje Crkve može se s pravom nazvati „služenje ljubavi“.² Crkveno karitativno djelovanje s vremenom je postalo strukturirano te je dobilo svoj organizirani oblik.

Kroz svoju dugu povijest Crkva je uglavnom nesmetano djelovala u svom karitativnom radu. Međutim, negdje od 19. stoljeća počinju dolaziti pritužbe na račun tog djelovanja. Te pritužbe su se na osobit način ponavljale kasnije u marksističkoj misli: „Siromašni, ističe se u tom prigovoru,

ne bi trebali djela ljubavi, već pravednosti. Djela ljubavi, milostinja, zapravo su izlika za bogate da izbjegnu uspostavu pravednosti i umire svoju savjest, čuvajući svoje položaje i zakidajući siromašne u njihovim pravima. Namjesto da se pojedinačnim karitativnim djelima pridonosi očuvanju postojećih uvjeta, potrebno je uspostaviti društveni poredak u kojem će svi imati svoj udio u svjetskim dobrima i neće više ovisiti o karitativnim djelima.“³

Ova teza je u jednom dijelu istinita, dok je u drugom pogrešna. Istiniti dio se može shvatiti ovako: „...temeljna norma države mora biti postizanje pravednosti i da je svrha pravednoga društvenog poretka zajamčiti svakomu, u skladu s načelom supsidijarnosti, njegov udio u općim dobrima.“⁴ S druge strane, pogrešno je govoriti da su djela ljubavi izlika za bogate te da na taj način izbjegavaju uspostavu pravednosti. Čak i u društvu koje se u velikoj mjeri odlikuje pravednošću, neophodna su djela ljubavi: „Ne postoji nijedno pravedno državno uređenje koje će služenje ljubavi učiniti suvišnim i nepotrebnim. Onaj koji želi ukloniti ljubav sprema se ukloniti čovjeka kao takvog.“⁵ Uvijek će, dakle, biti ljudi koji su u potrebi te kojima je stoga nužno, izlazeći im ususret, iskazati ljubav.

Prethodno smo, dakle, razmotrili marksističku tezu i na nju se kritički osvrnuli. Konstatirali smo, s jedne strane, da je posti-

¹ Benedikt XVI., *Deus caritas est – Bog je ljubav*. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o kršćanskoj ljubavi (25. prosinca 2005.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., br. 20

² Benedikt XVI., *Deus caritas est – Bog je ljubav*, 19.

³ Isto, 26.

⁴ Isto

⁵ Isto, 28.

zanje pravednosti temeljna norma države i, s druge strane, da je nužno vršiti djela ljubavi u svakom društvu. Međutim, još nam ovdje nije jasan odnos između zauzimanja za pravednost i vršenja djela ljubavi. To ćemo sada razmotriti.

Glavna zadaća politike je „pravedno uređenje društva i države”.⁶ S kršćanskog gledišta važno je napraviti distinkciju između države i Crkve. To su, naime, dvije odvojene stvarnosti. No, one su ipak i međusobno povezane.

Pitanje pravednosti je etičko pitanje. Kad čovjek podlegne moći i vlastitim interesima, vrlo brzo postaje etički zaslijepljen. S obzirom na to, potrebno je neprestano raditi na pročišćavanju pravednosti kako bi čovjek bio očuvan od te opasnosti. U tom kontekstu politika i vjera imaju zajedničku točku.⁷ Vjera je u tom smislu nužna za postizanje društvene pravednosti: „Nema sumnje da je vjera po svojoj specifičnoj naravi susret sa živim Bogom – susret koji nam otvara nove obzore koji se prostiru daleko izvan granica ljudskog razuma. Ali istodobno ona je sila koja čisti sam razum. S Božje točke gledišta vjera oslobađa razum od njegovih zaslijepljenosti i stoga mu pomaže da sve više bude to što jest. Vjera omogućuje razumu da još djelotvornije vrši svoju zadaću i da jasnije vidi što je to što mu je vlastito.”⁸ To je stav socijalnog nauka Crkve. Iz ovoga iščitavamo da Crkva ne želi preuzeti pod svoju ovlast ono što pripada državi, već da želi biti u službi čišćenja razuma kako bi na taj način društvena pravednost bila što veća. Važno je shvatiti da je izgrađivanje pravednog društva primarna zadaća politike, a ne Crkve. Međutim, tiče se i Crkve jer to je najvažnija ljudska zadaća. Prema tome, Crkva ima dužnost pridonositi ostvarivanju društvene pravednosti, ali ne na izravan način, već na način etičke formacije.

⁶ Isto

⁷ Usp. Isto

⁸ Isto

Crkva, dakle, ne smije zauzeti mjesto koje pripada državi i ne može se očekivati da pravedno društvo bude plod Crkve.

U slučaju kad država u svemu želi djelovati samostalno, događa se da najpotrebniji članovi društva bivaju zakinuti, u smislu da im se u konkretnim potrebama ne izlazi ususret s ljubavlju.⁹ Takva država nam ne treba. „Potrebna nam je država koja će, u skladu s načelom supsidijarnosti, velikodušno prepoznati i poduprijeti inicijative koje potječu od različitih društvenih snaga i predstavljaju spoj dragovoljnosti i blizine ljudima koji trebaju pomoć”.¹⁰ Jedna od mnogih društvenih snaga također je i Crkva. Osim materijalne pomoći, ona skrbi i za duhovnu pomoć koja je, bez podcjenjivanja materijalne pomoći, često važnija.

Važnu ulogu u izgrađivanju pravednog društvenog poretka imaju vjernici laici. Njihova je zadaća osobno sudjelovati u društvu, zalažući se za temeljne ljudske vrednote, promičući opće dobro društva. Pri tom je potrebno da poštuju autonomiju društva u odnosu na Crkvu kako smo prije zaključili. Cjelokupni angažman vjernika laika u društvu mora biti prožet ljubavlju. Crkva se nikada ne može odreći svoga karitativnog djelovanja. Zasiurno je, naime, da nikada neće prestati potreba za ljubavlju jer je čovjeku uvijek potrebna ljubav.¹¹

Razmišljanje u tom smjeru navodi nas na zaključak da čovjek nije shvaćen na materijalistički način kako je prikazan u marksističkoj misli, a gdje se ponižava ljudsko dostojanstvo. Naprotiv, kad je riječ o djelima ljubavi prema čovjeku u potrebi, tada se čovjek shvaća cjelovito. Na taj način posebno dolazi do izražaja ljudskost,¹² a to je ono prema čemu trebamo bili usmjereni.

⁹ Usp. Isto

¹⁰ Isto

¹¹ Usp. Isto, 29.

¹² Usp. Isto, 28.

Je li kršćanska nada nešto individualno ili zajedničko?

fra Valentino Radaš

U dubini svoga bića svaki čovjek teži za srećom. To je jednostavno upisano u ljudsku narav. Čovjek je u početku bio u zajedništvu s Bogom. U tom zajedništvu između Boga i čovjeka sastojala se čovjekova sreća. Prvim grijehom čovjek je napustio to zajedništvo s Bogom i od tada je u čežnji za srećom. Čovjeku je, naime, potrebno otkupljenje kako bi se povratila izgubljena sreća, odnosno zajedništvo s Bogom.

Činjenica je da čovjek sam sebe ne može otkupiti. O tome nam govori psalmist: „Ta nitko sebe ne može otkupiti` ni za se dati Bogu otkupninu: životu je cijena previsoka, i nikada je neće platiti.” (Ps 49,8-9). Bog, koji se utjelovio u Isusu iz Nazareta, jedini je otkupitelj čovjeka: „Po imenu Isusa Krista Nazarećanina (...). I nema ni u kome drugom spasenja. Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti.” (Dj 4,10.12). Kršćanska nada se, stoga, nalazi u otkupljenju koje nam je darovano u Isusu iz Nazareta. U toj nadi smo spašeni, kaže sv. Pavao.

Unutar kršćanstva postoje različita shvaćanja nade. Jedni shvaćaju nadu kao privatnu stvarnost, dok je drugi shvaćaju kao zajedničku stvarnost. Prvi, odnosno oni koji nadu individualiziraju, na neki način se odmiču od bijede i potreba svijeta te se zatvaraju u vlastiti svijet, želeći na taj način pronaći osobno spasenje. Karakteristične crte takvog gledišta možemo pronaći u glavnom djelu Henria de Lubaca koje nosi naslov *Catholicisme. Aspects so-*

ciaux du dogme.¹ Evo jedne takve karakteristične crte: „Jesam li našao radost? Ne... Pronašao sam svoju radost. A to je nešto sasvim drugo... Radost koju daje Isus može biti individualna. Može pripadati samo čovjeku pojedincu, i on biva spašen. On je u miru, sada i zauvijek, ali samo on. Ta samoća u radosti mu ne smeta. Naprotiv: ta on je izabranik! U svojem blaženstvu kroz bojno polje prolazi s ružom u ruci.”²

Henri de Lubac se usprotivio ovakvom gledištu na spasenje koje u centar stavlja pojedinca. Nasuprot tomu, on zastupa gledište koje promatra spasenje kao onu stvarnost koja se odnosi na zajednicu. Takvo isto gledište s obzirom na spasenje imali su i crkveni oci na čijim teološkim postavkama Henri de Lubac gradi i svoje gledište. Sveto pismo na više mjesta govori o zajedničkoj dimenziji spasenja. Upravo se u tom kontekstu crkveni oci naslanjaju na Sveto pismo. Tako primjerice u Poslanici Hebrejima na više mjesta nalazimo govor o „gradu” u kojemu se upravo očituje zajednička dimenzija spasenja.

Na početku ovoga rada bilo je riječi o grijehu po kojemu se čovjek udaljio od

¹ Usp. Benedikt XVI., *Spe salvi – U nadi spašeni*. Enciklika vrhovnog svećenika biskupima, prezbiterima i đakonima, zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima u kršćanskoj nadi (30. studenoga 2007.). Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 13.

² Benedikt XVI., *Spe salvi – U nadi spašeni*, 13.

Boga. To udaljšavanje znači razbijanje jedinstva s Bogom. Osim toga, grijeh znači i razbijanje jedinstva ljudskog roda. To razbijanje je donijelo različite podjele što je posvjedočeno i u Knjizi Postanka kod govora o Babilonu. Tu se, naime, očituje sama narav grijeha.

Kako bi se ponovno uspostavilo jedinstvo ljudskog roda, koje je narušeno grijehom, čovječanstvu je nužno potrebno otkupljenje. Stvarnost otkupljenja čovjeku je istodobno i poznata i nepoznata.³ To je očigledno, s jedne strane, u individualiziranom gledištu otkupljenja i, s druge strane, u zajedničkom gledištu otkupljenja.

Prije smo vidjeli primjer individualiziranog gledišta otkupljenja, u kojem je čovjek zatvoren u svoj svijet, gdje se nada pronaći radost i biti otkupljen. No, svjesni smo da je kršćanin nužno upućen na druge te da ne može živjeti svoju nadu otkupljenja bez drugih. U prvom redu kršćanin je pozvan na zajedništvo s Bogom. Međutim, zajedništvo s Bogom nužno uključuje i zajedništvo s drugima. Ljubav prema Bogu dakle vodi ljubavi prema bližnjemu.

Kako bi čovjek iskusio istinski život, pozvan je izići iz svoje zatvorenosti te ući u zajedništvo s drugima: „Taj pravi život, kojem uvijek iznova težimo, živim je sponama vezan uz narod i pojedinac ga može postići samo unutar toga „mi“. On pretpostavlja, upravo, izbavljenje iz tamnice vlastitog ja, jer nam samo otvorenost toga univerzalnog subjekta omogućuje ugledati izvor radosti, iskusiti samu ljubav, imati iskustvo Boga“.⁴

Čovjekova težnja za istinskim životom seže preko ovozemaljskih granica. Postavlja se pitanje: treba li se čovjek truditi u izgradnji ovoga svijeta ili treba biti samo usmjeren na vječnost, bez zauzimanja za

ovaj svijet. Potonje se ocrtava u individualiziranom gledištu otkupljenja. Trud oko izgradnje ovoga svijeta, svakako je povezan sa zajedničkom dimenzijom otkupljenja.

U srednjem vijeku je vladalo opće mnijenje kako oni koji žele ući u samostan zapravo žele tražiti isključivo osobno spasenje i da su na taj način zanemarivali zauzetost oko izgradnje društva i svijeta. Drugim riječima, to je bijeg od svijeta poradi vlastite koristi, a na štetu drugih. No, to što je vladalo takvo mnijenje, nipošto ne znači da je to u stvarnosti bilo tako.

Redovnici i redovnice itekako su pridonosili i pridonose izgradnji društva i svijeta, iako se to mnogima i prije i danas činilo i čini neprimjetnim. O tome nam svjedoči i Bernard iz Clairvauxa, čiji je način života potakao mnoge mlade da izaberu samostanski način života: „Redovnicima je povjeren poslano za čitavu Crkvu pa samim tim i za cijeli svijet. On mnogim slikama ilustrira tu odgovornost redovnika za cijelo tijelo Crkve, štoviše, za čitavo čovječanstvo; na njih on primjenjuje Pseudo-Rufinovu riječ: „Ljudski rod živi zahvaljujući malobrojnicima; da njih nije, svijet bi umro... Kontemplativci – *contemplantes* – moraju postati radnici na polju – *laborantes* – kaže on“.⁵ Samostan dakle nije mjesto koje zamjenjuje raj. To nije mjesto u koje se bježi od odgovornosti za ovaj svijet. Samostan je, naime, mjesto u kojem se čovjek priprema za raj, aktivno sudjelujući u izgradnji ovoga svijeta.

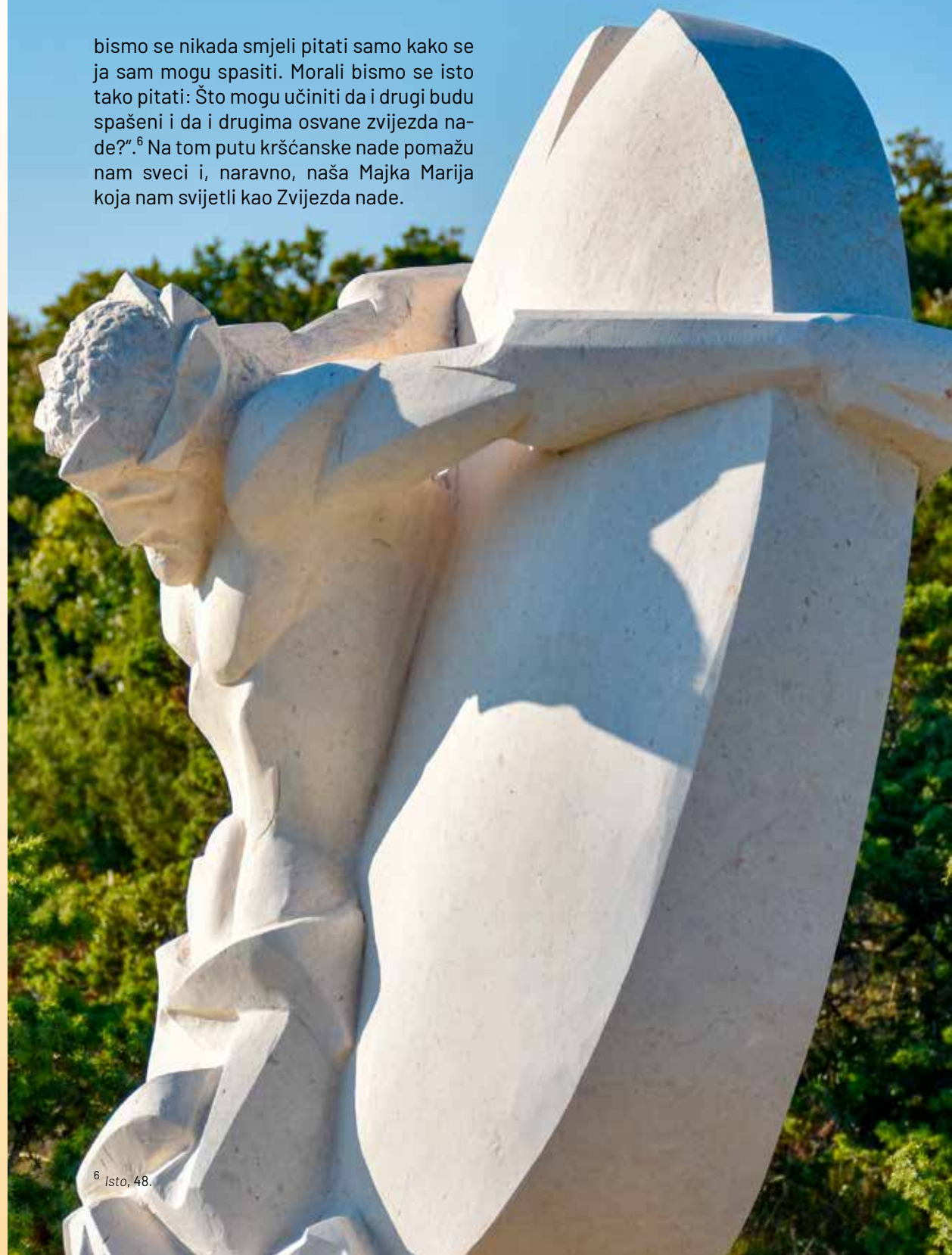
Zaključno možemo reći da se čovjek treba čuvati opasnosti da živi samo za sebe, ne mareći za druge. Čovjek je, naime, pozvan ići ususret drugima i olakšati im da postignu spasenje: „Naša je nada uvijek u svojoj biti također nada za druge; samo je tako ona uistinu nada i za mene. Kao kršćani ne

³ Usp. Isto 14.

⁴ Isto

⁵ Isto, 15.

bismo se nikada smjeli pitati samo kako se ja sam mogu spasiti. Morali bismo se isto tako pitati: Što mogu učiniti da i drugi budu spašeni i da i drugima osvane zvijezda nade?“⁶ Na tom putu kršćanske nade pomažu nam sveci i, naravno, naša Majka Marija koja nam svijetli kao Zvijezda nade.

⁶ Isto, 48.